

Цибрій М. М.,

слухач другого курсу
(магістерського) рівня Військово-
юридичного інституту,
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)

Науковий керівник:

Леонтєва Л. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
старший викладач кафедри
підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичного інституту,
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.

Особливий інтерес у порівняльно-правовому аспекті складає міжнародно-правове регулювання соціального захисту військовослужбовців. Це питання наразі є актуальним та таким, що потребує додаткового дослідження з огляду на рух України до європейського простору та вдосконалення національного законодавства у цій сфері.

До основних міжнародно-правових актів, що стосуються соціального захисту військовослужбовців у період ведення бойових, до них належать:

- Женевська конвенція про поліпшення участі поранених і хворих у діючій армії;
- Женевська конвенція про поліпшення участі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі;
- Женевська конвенція про поводження з військовополоненим;
- Римський статут міжнародного кримінального суду (прийнятий 17 липня 1998 р.) та інші.

В названих міжнародних нормативно-правових актах містяться норми, які регулюють гарантії соціального забезпечення військовослужбовців та їх сімей під час здійснення бойових дій.

У порівняльно-правовому аспекті варто зазначити, що система соціального забезпечення військовослужбовців у країнах — членах НАТО характеризується багаторівневою структурою та охоплює кілька ключових напрямів: прямі виплати, спеціальні виплати із заохочувального фонду, компенсаційні виплати, пільги для військовослужбовців, а також пільги для членів їхніх сімей.

Прямі виплати охоплюють грошове забезпечення, житлове (квартирне) забезпечення та забезпечення продовольством. Ці види підтримки можуть надаватися як у грошовій формі, так і в натуральному вигляді, що забезпечує гнучкість та індивідуалізацію соціальної допомоги. Наприклад, у Збройних силах США військовослужбовці, які не забезпечені службовим житлом, отримують компенсацію у вигляді квартирної надбавки, розмір якої становить у середньому 70% вартості орендованого житла. Розмір цієї надбавки щорічно переглядається й, як правило, збільшується пропорційно зростанню основного грошового окладу військовослужбовців.

Крім того, продовольче забезпечення у країнах НАТО реалізується через систему безоплатного харчування в гарнізонних їдальнях або шляхом виплати грошової надбавки для тих військовослужбовців, які не мають можливості користуватися гарнізонним харчуванням. Так, у збройних силах США така надбавка становить у середньому 15–20 доларів США на добу.

Спеціальні виплати із заохочувального фонду мають на меті стимулювати проходження служби у складних, небезпечних або специфічних умовах. Вони призначаються для військовослужбовців, чия професійна діяльність пов'язана з підвищеним ризиком або вимагає високого рівня кваліфікації — наприклад, для членів екіпажів кораблів, підводних човнів, авіаційних підрозділів тощо. Такі виплати виконують мотиваційну функцію, сприяючи привабливості військової професії та зменшенню плинності кадрів.

У низці країн НАТО кількість видів таких спеціальних виплат перевищує 30, що свідчить про розгалужену систему стимулювання. Зокрема, у Збройних силах США військовослужбовцям, які займають посади у сфері електроніки, авіації, космонавтики та інших дефіцитних спеціальностей, передбачено грошову винагороду до 50 тисяч доларів США у разі продовження контракту на військову службу.

Таким чином, система соціального забезпечення військовослужбовців у країнах НАТО є комплексною, гнучкою та орієнтованою на індивідуальні потреби, що дозволяє ефективно підтримувати соціальну стабільність у військових колективах, підвищувати престиж військової служби та забезпечувати належний рівень соціальної безпеки як військовослужбовців, так і членів їхніх родин. Виплата компенсацій призначена для виплати за непередбачувані витрати: необхідність зміни місця роботи, високі тарифи на проживання у певних регіонах тощо.

У збройних силах Туреччини більшість офіцерів проживають у будинках пільгового житлового фонду Міністерства Національної оборони. Житло будується на усій території Туреччини за єдиною програмою під безпосереднім керівництвом Генерального штабу.

У країнах — членах НАТО система соціального забезпечення військовослужбовців і членів їхніх сімей вирізняється високим рівнем організованості та комплексністю підходів. Зокрема, повністю покриваються витрати, пов'язані з переміщенням військовослужбовців і членів їхніх сімей на нове місце проходження служби.

У Сполучених Штатах Америки військовослужбовці та члени їхніх родин користуються 50% знижкою на квитки комерційних авіаліній, автобусні та залізничні перевезення, а також на оплату послуг проживання в готелях і оренди автомобільного транспорту на території США.

Пільги для військовослужбовців охоплюють широкий спектр соціальних гарантій, серед яких — безоплатне медичне обслуговування та різні форми страхового забезпечення. Основним принципом організації медичного обслуговування кадрового складу збройних сил країн НАТО є сімейна модель медичної допомоги, що передбачає прикріплення військовослужбовця та його родини до постійного сімейного лікаря. Крім того, військовослужбовці мають доступ до освітніх пільг і знижок у спеціалізованих торговельних закладах продовольчих і промислових товарів, створених виключно для потреб військового контингенту.

Пільги для членів сімей військовослужбовців реалізуються через розгалужену систему соціальних програм, які охоплюють пільгове здобуття освіти, доступ до дошкільних навчальних закладів, а також спеціальні знижки у магазинах військової торгівлі. Такі пільги поширюються не лише на членів сімей військовослужбовців, які перебувають на службі, а й на сім'ї ветеранів, пенсіонерів, а також загиблих, зниклих безвісти або полонених під час виконання службових обов'язків.

Окремим напрямом соціального забезпечення є право членів сімей військовослужбовців на позачергове працевлаштування. Ця гарантія реалізується у межах визначеного шестимісячного терміну після звернення, а також забезпечує пріоритет при отриманні роботи з неповним робочим днем або за сумісництвом.

Ще одним важливим елементом системи соціального забезпечення є житлове забезпечення військовослужбовців. У збройних силах США воно визнається ключовою соціально-економічною проблемою, зокрема через дефіцит сучасного житлового фонду. Вирішення цього питання здійснюється через поєднання державного фінансування та залучення приватного сектору до будівництва та оренди житла для військовослужбовців і їхніх сімей.

Отже, соціальне забезпечення військовослужбовців у країнах НАТО характеризується системністю, орієнтацією на родину військового та гнучким поєднанням державних і приватних механізмів підтримки, що сприяє зміцненню соціальної стабільності та підвищенню престижу військової служби.

Вважаємо, що здійснення дослідження міжнародних нормативно-правових актів та зарубіжного досвіду має на меті виділити та врахувати досвід з цього питання у національному законодавстві та правозастосовній практиці. У зв'язку з цим пропонуємо дослідити національний порядок надання захисту військовослужбовцям та членам їх сімей. Перш за все цікаво відмітити, що в Україні існує ціла низка нормативно-правових актів, які регулюють захист прав військовослужбовців та членів їх сімей. Водночас наявність цих нормативних актів не забезпечує реального захисту прав військовослужбовців та членів їх

сімей. Особливістю є те, що більшість із нормативних актів у цій сфері є застарілими та суто декларативними.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к. (з наступ. змін. та доповн.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> .
2. Женевська конвенція про покращення долі поранених і хворих в діючих арміях 1949 року URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_151.
3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154.
4. Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.